

## معرفی کتاب به زبان فارسی

عباس وریج کاظمی

شیوه‌های عملی مطالعات اجتماعی (روش تحقیق علمی)، مهدی طالب انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۰.

کتاب، حاصل قریب به ۲۰ سال تدریس درس روش تحقیق عملی مؤلف در دانشکده علوم اجتماعی است. تحقیق عملی با هدف گسترش مرزهای دانش<sup>۱</sup> و ارضای کنجکاویهای محقق در زمینه روابط بین پدیده‌ها و یافتن پاسخ چرایی‌ها است. این نوع تحقیقات را تحقیق ناب<sup>۲</sup>، پایه<sup>۳</sup> و بنیادی<sup>۴</sup> نامیده‌اند و هدفش طرح سؤال راجع به مسائل اساسی و یافتن پاسخ‌های آنها است. کتاب با تأکید بر مطالعات اجتماعی<sup>۵</sup> در هفت فصل تدوین شده است. در فصل اول به تشریح تفاوت مطالعات<sup>۶</sup> و تحقیقات<sup>۷</sup> پرداخته شده است. در فصل دوم مراحل اساسی انجام مطالعات اجتماعی مورد بررسی قرار گرفته و در فصل بعدی به تشریح مراحل اول یعنی تهیه طرح مطالعه توجه شده است و سعی گردیده است که این مرحله را با تفصیل بیشتری مورد بررسی قرار دهد. در فصل چهارم جنبه‌های کاربردی شیوه‌های مختلف مطالعه اجتماعی را با عنایت به ویژگیهای جامعه شناختی ایران مورد تحلیل قرار داده است. در فصل پنجم مسائل مطروح در مرحله گردآوری داده‌ها مورد بحث واقع شده و فصل بعدی را به تشریح مرحله استخراج و تجزیه و تحلیل داده‌ها اختصاص داده است. در فصل هفتم مرحله تدوین و تنظیم گزارش نهایی مورد تحلیل قرار گرفته است. مؤلف هدف از تألیف کتاب مزبور را قادر ساختن دانشجویان دوره کارشناسی برای انجام مطالعات اجتماعی در جامعه ذکر کرده و تأکید دارد تا زمانی که مطالعات اجتماعی با شیوه‌های علمی و به حد کفایت در جامعه صورت نگیرد، امکان انجام تحقیقات بنیادی اجتماعی وجود نخواهد داشت.

1. Knowledge

2. Pure

3. Basic

4. Fundamental

5. Social Studies

6. Studies

7. Researches

مدرنیته ایرانی؛ روشنفکران و پارادایم عقب ماندگی، تقی آزاد ارمکی، دفتر مطالعاتی - انتشاراتی اجتماع، تهران ۱۳۸۰، ص ۲۶۰.

کتاب براساس جامعه‌شناسی پارادایمی در مورد جریان روشنفکری از بدو شکل‌گیری تا شهریور ۱۳۲۰ به بحث می‌پردازد. تلاش نویسنده معرفی متون روشنفکری در هر نسل به عنوان "مثالواره" طرح گفتگوهای عمده در قالب پارادایم عقب ماندگی و بازشناسی اندیشه‌نوسازی در ایران است. در این بین از میان سؤالات بسیاری که مطرح شده است، پاسخ به دو سؤال از اهمیت بالایی برخوردار است:

(۱) اندیشه‌نوسازی در ایران چه سنجی دارد؟

(۲) آیا اندیشه‌نوسازی در گذر زمان متحول شده است و این تحول با کدام یک از ارگانیزم‌های گسست یا تلفیق و تکمیل صورت گرفته است؟

کتاب حاضر در نه فصل تدوین شده است: در فصل اول و دوم مؤلف ضمن توجه به شرایط اجتماعی - فرهنگی شکل‌گیری اندیشه‌نوسازی، آن را در چارچوب تغییر پارادایمی توضیح می‌دهد. فصل سوم در پاسخ به چندین سؤال تنظیم شده است: (۱) مدرنیته ایرانی چیست؟ (۲) ویژگی‌ها و عناصر آن کدام است؟

فصل چهارم به یکی از عناصر مدرنیته ایرانی با عنوان "مدرنیته و سنت در ایران" اختصاص دارد. در فصل پنجم تلاش شده تعبیری که در این کتاب از «پارادایم عقب ماندگی» وجود دارد، شکافته شود. فصل ششم تا هشتم به بحث در مورد سه نسل روشنفکران ایرانی اختصاص دارد. در فصل پایانی مؤلف به تطور پارادایم عقب ماندگی در سه نسل روشنفکران می‌پردازد. برای شناسایی میزان پیوستگی و تفاوت پارادایم‌ها از یکدیگر، از شبکه روابط بین نسل‌های متعدد روشنفکری و سهم "روشنفکران مرزی" و "روشنفکران مستقل" در انتقال مفاهیم فکری از یک پارادایم به پارادایم دیگر بحث شده است.

تاریخ و نظریه اجتماعی، پیتربریک، ترجمه غلامرضا جمشیدیها، انتشارات دانشگاه تهران

. ۱۳۸۱

برک در کتاب خود در چهار فصل اولیه، تلاش کرده است تا چگونگی رابطه بین تاریخ و جامعه‌شناسی، وجود مشترک آن را به لحاظ روش و مفاهیم بررسی کند. فصل اول به رابطه بین تاریخ و جامعه‌شناسی اختصاص یافته است. به نظر نویسنده، علیرغم وجود همسایگی بین

تاریخ و جامعه‌شناسی، شکاف زبانی شدیدی وجود دارد. با این حال این شکاف هیچ‌گاه مانع تماس و ارتباط بین این دو حوزه نبوده است.

در فصل دوم (مدل‌ها و روش‌ها)، از چهار روش: مقایسه، استفاده از مدل‌ها، روش‌های کمی و بکارگیری دیدگاه خردنگر اجتماعی بحث شده است. فصل سوم به بررسی این نکته می‌پردازد که مورخان تا چه اندازه از دستگاه مفهومی نظریه پردازان اجتماعی استفاده کرده‌اند. در این فصل همچنین مفاهیمی چون طبقه، پایگاه، تحرک اجتماعی، هویت و ... مورد بحث قرار می‌گیرد.

فصل چهارم بر سه دسته از تضادهای فکری متمرکز می‌شود، اول تضاد بین ساختار و عاملیت، دوم تنش بین دو تلقی از فرهنگ؛ فرهنگ به مثابه زیربنا و فرهنگ بعنوان نیروی فعال در تاریخ و سوم تضاد بین دو تلقی از کار مورخان؛ راویان واقعیت‌های بیرونی یا "بر سازندگان واقعیت‌ها".

برک در فصل آخر، به نقد و بررسی دو مدل نظری تفسیر تاریخ می‌پردازد. یک مدل که نمایندگی آن را اسپنسر به عهده دارد، مدلی است که بر تکامل اجتماعی تأکید می‌کند. این مدل تغییر را بیشتر به عنوان تحولی از درون که تدریجی رخ می‌دهد، در نظر می‌گیرد. مدل دوم را می‌توان به عنوان مدل یا نظریه توالی جوامع (ساخت‌های اجتماعی) توصیف کرد که بر نظام‌های اقتصادی (شیوه تولید) مبتنی است و در بردارنده تضادی درونی است که به بحران، انقلاب و تغییر منجر می‌شود. بعد از بررسی این مدل و اشاره به نقدهای مطرح در این زمینه، نویسنده این پرسش را مطرح می‌کند، که در مورد تغییرات اجتماعی آیا مدل دیگری که فراتر از مدل مارکس و اسپنسر برود می‌توان ارائه داد؟ به نظر وی احیای جامعه‌شناسی تاریخی دهه ۱۹۸۰، از طرف آنتونی گیدنز، مایکل من و چارلز تیلی، نشان دهنده کوشش برای انجام چنین کاری است.

گفتاری در باب جمعیت‌شناسی کاربردی، دکتر محمد میرزایی، انتشارات دانشگاه تهران،

۱۳۸۱.

موضوع اصلی این کتاب بررسی فنون و روش‌های غیر مستقیم جمعیت‌شناسی است. روش‌های غیر مستقیم در استنباط ویژگی‌ها و برآورد شاخص‌های جمعیتی در کشورهایی که اشکالات و نواقص آمارهای رسمی جمعیتی چشمگیر است، کاربرد مؤثری دارد. در این کتاب ارزیابی آمارهای جمعیتی، تسطیح و تصحیح داده‌ها، استنباط ویژگی‌ها و برآورد شاخص‌های

جمعیتی در زمینه ازدواج و زناشویی، زاد و ولد و باروری، مرگ و میر و سرانجام استاندارد کردن شاخص‌های جمعیتی با تأکید بر میزان عمدی مرگ و میر، چهار محور اصلی است که در فصل‌های مربوط به آن پرداخته شده است. هم‌چنین در آغاز کتاب مقدمه‌ای در زمینه عوامل مؤثر بر توجه فزاینده بر موضوع جمعیت در چند قرن اخیر و شکل‌گیری علم جمعیت‌شناسی و در پایان کتاب مفاهیم به کارگرفته شده آورده شده است.